

ФРАНЧЕНКО

Людмила Олексіївна

УДК 338.24

КУРМАЄВ

Петро Юрійович

Petro109@i.ua

**ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ
ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ
ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ****POWER SAVING AS AN IMPORTANT
FACTOR OF THE DEVELOPMENT OF THE
POWER PRODUCING SPHERE IN UKRAINE**

к.е.н., молодший науковий співробітник, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті проаналізовано сучасний стан енергетичної галузі України. Визначено, що не ефективне використання енергоресурсів та відсутність стабільного енергозабезпечення є однією з основних проблем функціонування даної галузі. Проаналізовано динаміку основних показників розвитку паливно-енергетичного комплексу України. Запропоновано практичні заходи підвищення ступеня реалізації потенціалу енергозбереження.

В статье проанализировано современное состояние энергетической отрасли Украины. Определено, что не эффективное использование энергоресурсов и отсутствие стабильного энергообеспечения является одной из основных проблем функционирования данной отрасли. Проанализировано динамику основных показателей развития топливно-энергетического комплекса Украины. Предложены практические мероприятия по повышению степени реализации потенциала энергосбережения.

The article analyses the modern condition of the power producing sphere in Ukraine. It has been defined that inefficient use of energy sources and the absence of the reliable power supply is one of the main problems of this sphere functioning. The dynamics of the main rates of the fuel power complex has been analyzed. Practical measures for the increase of the level of power supply capacity have been proposed.

Ключові слова: енергозбереження, енергія, ефективність

Ключевые слова: энергосбережение, энергия, эффективность

Keywords: power saving, energy, efficiency

ВСТУП

У сучасних умовах енергозбереження є одним із найважливіших напрямів у комплексі заходів щодо стимуляції економічного зростання та укріплення міжнародних позицій України [1].

Конкурентоспроможність окремих галузей та національної економіки в цілому суттєво залежить від кількості спожитої енергії, тому питання її раціонального споживання є надзвичайно актуальним для розвитку господарського комплексу нашої країни.

Актуальні проблеми впровадження та функціонування технологій енергозбереження висвітлюються у працях В. Баранніка, Н. Кузьминчук, О. Суходолі, Є. Сухіна та інших вчених-економістів.

Разом з тим, подальшого вирішення потребують питання розробки та реалізації ефективних напрямів зниження енергоемності національної економіки України.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз сучасного стану енергетичної галузі в Україні та визначення напрямів підвищення рівня енергоефективності вітчизняної економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження були використані наступні методи: абстрактно-логічний (дозволив узагальнити теоретичні основи енергозбереження та енергоефективності), економіко-статистичний (виявити тенденції функціонування енергетичної сфери України).

РЕЗУЛЬТАТИ

Процеси глобалізації та зростання взаємозалежності національних економік актуалізують проблематику енергетичної безпеки як основи соціально-економічного розвитку країни. Енергія, в даному випадку, відіграє виключно важливу роль як для забезпечення процесу відтворення, так і для підтримки суспільного добробуту [2, с. 139].

На сучасному етапі розвитку економіки України, однією з основних проблем розвитку енергетичної галузі є неефективне використання енергоресурсів. Рівень споживання енергоносіїв в Україні є практично втричі вищим, ніж у країнах ЄС, при цьому забезпеченість нашої держави власними енергоресурсами становить менше 50 %, що зумовлює зростаючу залежність економіки країни від імпорту паливно-енергетичних ресурсів [4].

Динаміка основних показників, що характеризують процеси розвитку паливно-енергетичного комплексу наведена у табл. 1. Згідно з оперативними

даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, виробництво основних видів енергоресурсів у країні за 2012–2015 рр. характеризувалося наявністю тенденції до зниження.

Зокрема, проведені нами дослідження енергетичного балансу України за 2010–2014 рр. показали, що кінцеве споживання первинної енергії у промисловості зменшилося на 0,7 %, транспорту – на 0,3 %, а не енергетичного використання – на 1,8 % (табл. 2).

Таблиця 1

Динаміка основних показників розвитку енергетичної галузі в Україні у 2012-2015 роках [5]

Показник	Рік				2015 р. до 2012 р., %
	2012	2013	2014	2015	
Електроенергія, млн. кВт-год					
Виробництво	198 119,4	193 564,4	181 944,7	157 634,8	79,6
Експорт	9 745,3	9 861,5	8 052,8	3 641,6	37,4
Споживання (нетто)	150 720,1	147 264,4	134 653,0	118 726,9	78,8
Вугілля, тис. т					
Видобуток	85946	83697,5	64995,3	39744,7	46,2
Споживання	61207,1	37641,9	31562,1	28637,6	46,7
Газ, млн м ³					
Видобуток	20185	20998,2	20170	19896	98,5
Споживання	54774,6	50357,6	42465	33727	61,5

Таблиця 2

Питома вага галузей економіки України в кінцевому споживанні первинної енергії, %

[складено за даними Державної служби статистики України [6]]

Напрямок	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Промисловість	34,2	34,6	34,0	31,4	33,5
В т. ч. чорна металургія	54,2	53,9	53,6	55,3	59,8
Транспорт	17,1	16,6	15,7	16,2	16,8
Інші	41,2	40,9	41,9	45,3	44,0
Не енергетичне використання	7,5	7,9	8,4	7,1	5,7
Кінцеве споживання, всього	100	100	100	100	100

Разом з тим, у 2015 р. наявною є тенденція зростання питомих витрат палива та енергії на окремі

види продукції енергоємних видів економічної діяльності. Так, при виробництві 38 % видів

продукції, що враховуються органами державної статистики, було збільшено фактичні витрати палива та енергії, що призвело до перевитрат палива та енергії на 1,5 млн т в умовному обчисленні. Найбільше підвищення фактичних витрат палива відбулося на підприємствах Донецької (21,8 % від обсягу перевитрат по Україні), Дніпропетровської (13,6 %), Запорізької (11,3 %) та Луганської (11 %) областей; теплоенергії – на підприємствах Донецької (23 %), Одеської (22,3 %) та Запорізької (12,1 %) областей; електроенергії – на підприємствах Донецької (24 %), Дніпропетровської (20 %), Запорізької областей (16 %) та м. Києва (6 %). Із загального обсягу збільшення фактичних витрат палива найбільша частка припадала на підприємства промисловості (94 %) [7].

Низька ефективність діяльності паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) призвела до того, що в Україні енергоємність у 2–3 рази перевищує цей показник у зарубіжних країнах [8, с. 32].

Вищезазначена ситуація зумовлена впливом багатьох факторів.

Зокрема, в сучасних умовах формування ПЕК зношеність виробничих фондів становить понад 60 %, а питома вага інвестицій у розвиток енергетики складає близько 1 %, що не дозволяє компенсувати навіть зменшення виробничих потужностей [8, с. 32].

Наступним фактором є низький рівень впровадження енергозберігаючих технологій.

Згідно із законодавством України, енергозбереження – це діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), яка спрямована на раціональне використання та економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних

енергетичних ресурсів у національному господарстві і яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів. Енергоефективність та енергозбереження взаємопов'язані, оскільки енергозбереження є головним чинником підвищення рівня ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР). Поняття енергоефективності є дещо ширшим і містить не лише напрями безпосереднього енергозбереження, а й непрямі, які призводять до зниження споживання ПЕР. Енергоефективність характеризує ступінь використання енергії на одиницю кінцевого продукту [3].

До основних чинників, що впливають на рівень енергозбереження промислових підприємств, можна віднести наступні: наявність природних монополій та пов'язаних з цим ризиків, втрати при передачі та споживанні енергоресурсів, політика держави у цій сфері [11, с. 109].

Забезпечення ефективного розвитку економіки можна досягнути за рахунок реалізації наступних напрямів стратегії енергоефективності (рис.1):

- зниження рівня не продуктивних витрат енергоресурсів при їх виробництві, транспортуванні та споживанні [4];
- впровадження новітніх технологій та раціоналізації суспільного виробництва [4];
- модернізації та реконструкції енергетичної інфраструктури [4];
- зростання частки альтернативних джерел енергії;
- активізація наукових досліджень прикладного характеру у сфері енергозбереження, комерціалізація їх результатів.

Рис. 1. Елементи стратегії енергоефективності [розроблено авторами із використанням [4]]

Для реалізації концепції енергозбереження необхідна зміна пріоритетів у розвитку енергетики, що потребує дотримання принципів енергозбереження,

оскільки зростання обсягів виробництва первинних енергоресурсів на сьогоднішній день є домінантою енергетичної політики нашої країни [1].

При цьому, ми погоджуємося з науковими поглядами Я. Співака, що реалізація державної політики управління енергозбереженням повинна базуватися на якісно нових підходах, що дозволяють створити економічну зацікавленість господарюючих суб'єктів у ефективному використанні наявного потенціалу енергозбереження, насамперед, за рахунок інвестування енергозберігаючих проектів.

В умовах, коли основні виробничі фонди більшості галузей за своїм станом застаріли і наблизилися до критичного рівня, на перший план виходить реалізація проблеми широкомасштабного впровадження підвищуючих енергоефективність загальнопромислових інноваційних технічних рішень, розроблених на основі вітчизняних перспективних технологій, які є аналогами закордонних і задовольняють попит виробників і споживачів енергетичних ресурсів [1].

Головним важелем державного впливу на інвестиційну активність є нормалізація розрахунково-фінансового клімату в країні, відповідна податкова, митна і цінова політика; підвищення рівня управління цим процесом, а також фінансова підтримка на поворотній основі енергозберігаючих проектів на початковій стадії протягом 2–3 років в рамках реалізації програм енергоефективності на всіх рівнях [1].

ВИСНОВКИ

Дослідження засвідчило наявність проблемної ситуації у енергетичній сфері нашої країни. На сьогоднішній день національна економіка України характеризується високою енергоємністю, технологічною відсталістю, зношеністю основних фондів та не ефективною політикою державного регулювання цієї сфери. Тому, доцільним є визначення напрямів її державного регулювання: створення сприятливого підприємницького середовища; реалізація програм фінансування впровадження енергозберігаючих технологій.

Список використаних джерел

1. Співак Я.О. Енергозбереження як фактор економічного зростання України [Електронний ресурс] / Я.О. Співак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/10-2015/46.pdf>

2. Кузьминчук Н.В. Ринок електричної енергії України : проблеми державного регулювання й перспективи розвитку / Н.В. Кузьминчук // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. - 2013. – № 4 (24). – С. 139–148.

3. Закон України «Про енергозбереження» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 30. – С. 283.

4. Подзерей Р.В. Сучасний стан енергозбереження та використання енергоресурсів України [Електронний ресурс] / Р.В. Подзерей. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/1133/1/Сучасний%20стан%20енергозбереження%20та%20використання%20енергоресурсів%20України.pdf>

5. Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=35081

6. Енергетичний баланс України за 2010–2014 рр. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Статистична доповідь. Ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів у 2015 році [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Кицькай Л.І. Енергоефективність в Україні: аналіз, проблеми та шляхи підвищення / Л.І. Кицькай // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3. – С. 32–37.

9. Бараннік В. О. Енергоємність ВВП держави: історичні паралелі та уроки для України / В.О. Бараннік // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 1 (34). – С. 113–119.

10. Курмаєв П.Ю. Сценарне прогнозування динаміки макроекономічних показників на 2010–2025 роки в Україні / П.Ю. Курмаєв // Наука і економіка. – 2010. – № 2. – С. 244–249

11. Севастьянов Р.В. Проблеми та перспективи енергозбереження на промислових підприємствах / Р.В. Севастьянов // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Випуск 1, Том 2. – С. 107–110.

12. Курмаєв П.Ю. Аналіз сучасних світових тенденцій у енергетичній сфері / П.Ю. Курмаєв, В.О. Стойка // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – №8/1. – С. 23–26.